

1953 m. kovo 19 d. Užvenčio r. Rūdiškių k. (dabar – Kelmės r. sav.)
MVD Kelmės r. skyriaus karinė grupė gyventojo Baltrušaičio sodyboje aptiko partizanų bunkerį. Jame slėpęsi 3 partizanai nusišovė. Žuvo Žemaičių apygardos Visuomeninės dalies štabo viršininkas ir Šatrijos rinktinės vadas **Jonas Jankauskas-Griunvaldas, Alvitas** ir apygardos štabo narė **Rima Lukšaitė-Kurapka**. Sunkiai suimtas sužeistas apygardos štabo narys **Petras Vasiliauskas-Žaibas** kovo 23 d. mirė ligoninėje.

Vakarų Lietuvos partizanų sritis, Atlasas:
Kęstučio, Prisikėlimo ir Žemaičių apygardos,
Vilnius: LGGRTC, 2010, p. 230.

„1951–1953 m. stengdamiesi fiziškai sunaikinti ar sulaikyti kuo daugiau Žemaičių apygardos vadovaujančių pareigūnų, čekistai nesibodėjo net pačių ciniškiausių „agentūrinių priemonių“. 1952 ar 1953 m. MGB darbuotojai, „perliustruodami“ į Rusijos Irkutsko sr. ištremtų lietuvių susirašinėjimą su Lietuvoje likusiais artimaisiais, atkreipė dėmesį į tremtinio Juozo Jankausko grasinančio turinio laiškus partizanaujančiam broliui Jonui, kuriuose Juozas kaltino brolį dėl visų jų šeimų užgriuvusių nelaimių. Netrukus į Irkutsko sritį specialiai pasiūstas LTSR MGB darbuotojas Juozas Jankauskā užverbavo MGB agentu smogiku pseudonimu „Ochotnik“ („Medžiotojas“). Po to J. Jankauskas, imituojant jo pabégimą iš tremties, iš Sibiro buvo atgabentas į Lietuvą. 1953 m. kovo 5 d. jis buvo atvežtas į Užvenčio rajoną, kuriame Jono Jankausko-Audronio (anksčiau (bent iki 1952 m. rudens) Šatrijos rinktinės vado J. Jankausko slapyvardis buvo „Alvitatas“) vadovavimo Šatrijos rinktinei laikotarpiu laikėsi šios rinktinės štabas, o kovo 19 d. broliai susitiko vienoje iš Daukintiškės k. (Kelmės r., netoli Kražių) sodybų. Juozas gimtadienio bei „laimingo pabégimo“ proga surengtų vaišių metu J. Jankauskas-Audronis broliu padovanojo pistoletą: vos gavės tokią parankią dovaną, agentas tris kartus iššovė į broli. Po to skubiai pranešė MGB Kelmės r. skyriui, kad „Audronis“ jau likviduotas. Tačiau čekistinė karinė grupė įvykio vietoje nustatė, kad J. Jankauskas buvo tik sužeistas ir iš sodybos išejo. Krauso pėdsakai čekistus atvedė prie Užvenčio r. Rūdiškių k. gyventojo Baltrušaičio sodyboje įrengto Šatrijos rinktinės štabo bunkerio. Atidarant jo liuką, trys bunkeryje buvę partizanai nusišovė. Žuvo Žemaičių apygardos štabo narys, Šatrijos rinktinės vadas J. Jankauskas ir Šatrijos rinktinės nariai (buvę apygardos štabo nariai) Petras Vasiliauskas-Žaibas bei Rima Lukšaitė-Kurapka¹.

JONAS JANKAUSKAS-GRIUNVALDAS, ALGIS, ALVITAS 1920 11 01–1953 03 19

Jonas Jankauskas gimė 1920 m. lapkričio 1 d. Šiaulių aps. Užvenčio vls. Bumbalų k. Vinco Jankausko ir Anielės (taip dokumente) Jasaitytės-Jankauskienės šeimoje². Ten ir gyveno kartu su tėvais, seserimis Aleksandra (g. 1909), Petronėle (1917–2006) ir Valentina, broliais Stanislovu (1911–2004), Antanu (1912–2008), Edvardu (1914–1970), Juozu (1915–1994), Kostu (1919–1946) ir Leonu (1922–1981). 1926 m. mirė motina. Tėvas vedė antrą kartą Barborą Rusteikiėnė (Maceikaitė), su kuria susilaukė sūnaus Broniaus (1927–2001) ir dukters Jadvygos³.

Buvo mobilizuotas į Vokiečių armiją. Vilniaus m. policijos 2-osios nuovados archyviname fonde, dokumentų apie ieškomus asmenis ir turtą byloje yra 1943 m. telefono-gramos vertimas:

„Liet. Talkininkas Jonas J a n k a u s k a s, gim. 1920 m. XI.1 d. savavališkai pasišalino iš savo dalinio. Mėlyna kepurė, tamsus kostiumas, ūgis 1.75 m., tvirto sudėjimo, akys pilkos, skustas veidas, plaukai tamsoki. Paskutinė gyvenamoji vieta Urciniske, Tauragės apskr., Kaltinėnų vl.

Tėvas: Vincas, Bumbalių km. Suimti. Pranešti čia Abrenų žand. punktui.

[...]

Priede siunčiamas nuorašas apie pabėgusius iš kariuomenės 3 kariškius ir prašoma aukščiau paminėtus ieškoti. Suėmus, pranešti Kommando der Schutzpolizei [...]⁴.

Tėvynės apsaugos rinktinės karys. 1944 m. spalio 7 d. dalyvavo Sedos kautynėse. Partizanas nuo 1944 m.

1948 m. rugsėjo 8 d. Žemaičių apygardos vado Vlado Montvydo-Etmono įsakymu Nr. 11 J. Jankauskas-Griunvaldas paskirtas Žemaičių apygardos štabo Ūkio poskyrio viršininku.

1950 m. kovo–spalio mėn. Žemaičių apygardos Vytenio rinktinės Dubysos tėvinių vadas **Algis**.

Po 1951 m. lapkričio 1 d. Žemaičių apygardos Šatrijos rinktinės įsakymu Nr. 2 J. Jankauskas pasiraše kaip laikinai einantis šios rinktinės vado pareigas viršila **Alvitas**.

Eidamas šias pareigas vykdė organizacinius rinktinės darbus, fiksavo bendrą žygių žūtis, rašydamas įsakymus kėlė partizanų dvasią kovoje dėl Lietuvos laisvės, neužmiršdavo pasveikinti partizanus su šventėmis, rūpinosi jų apdovanojimu.

1952 m. balandžio 12 d. apygardos vado *Etmono* įsakymu Nr. 2 J. Jankauskui-*Alvitui* buvo pareikšta padėka už išplėstinę visuomeninę veiklą.

Po 1952 m. gegužės 12 d. Žemaičių apygardos Šatrijos rinktinės raštu „Dėl ištraukų iš LLKS ginkluotųjų pajėgų vado Adolfo Ramanausko rašto paskelbimo“ tėvinių vadams *Alvitas* pasiraše kaip rinktinės vadas ir tapo aštuntuoju jos vadu.

Tu pačių metų lapkričio 24 d. apygardos vado V. Montvydo-*Etmono* įsakymu Nr. 7 J. Jankauskas-*Alvitas*, „kaip pasižymėjės teisingoje ir garbingoje kovoje dėl Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės atstatymo, už pastovų ir nenuilstamą organizacinį darbą, buvo apdovanotas Laisvės Kovos kryžiumi III laipsnio II rūšies“⁵.

1953 m. sausio 1 d. Žemaičių apygardos vado *Etmono* įsakymu Nr. 1 apygardos štabo Ūkio poskyrio viršininkas *Griunvaldas* iš šių pareigų yra atleidžiamas ir skiriamas apygardos štabo Visuomeninės dalies viršininku.

1945 ar 1946 m. NKVD kareiviai (stribai) nužudė broli Kostą Jankauską.

1949 m. kovo 25 d. tėvas, pamotė ir teta Kazė Jankauskaitė buvo ištremti į Irkutsko sr. Nižneudinsko r. Bevežant į tremtį balandžio 14 d. mirė tėvas, o 1950 m. vasario 4 d. – teta Kazė.

Šiauliouose gyvenęs brolis Leonas Jankauskas su žmona Viktorija, sūnumi Arvydu ir dukra Danute 1951 m. rugsėjo 20 d. buvo ištremti į Irkutsko sr. Visi kiti paleisti 1958 m. grįžo į Lietuvą.

1951 m. rugsėjo 20 d. į Irkutsko sr. Tyretės r. buvo ištremtas ir brolis Bronislovas Jankauskas su žmona Zose, sūnumi Stasiu, dukromis Danute ir Gene, gyvenę Kelmės r. Spyglių k. Tremtyje mirė brolio dukra Genė. Visi kiti paleisti 1958 m. grįžo į Lietuvą.

RIMA LUKŠAITĖ-KURAPKA 1922–1953 03 19

Zosė (Rima?) Lukšaitė, Juozo, g. 1922 m. Telšių aps. Varnių vls. Miksdžio k. Gyveno Klaipėdos apskrityje.

Žemaičių apygardos štabo narė.

PETRAS VASILIAUSKAS-ŽAIBAS 1927–1953 03 19

Petras Vasiliauskas, Alekso (Jono?), g. 1927 m. Šiaulių aps. Užvenčio vls. Užvenčio mstl.

Žemaičių apygardos štabo narys.

Kryžius skvero teritorijoje užkastiems 1944–1953 m. Užvenčio apylinkėse žuvusiems Žemaičių apygardos Šatrijos ir Vytenio rinktinės partizanams, NKVD–MVD Užvenčio vls. poskyrio ir MGB Užvenčio r. skyriaus pastate nužudytiems civiliams gyventojams atminti. Bendras kryžius ir jrašo tame vaizdas. Kelmės r. sav. Užvenčio sen. Užvenčio m. skveras. Pastatytas 1989 m. Lietuvos persitvaromyje sąjūdžio Užvenčio skyriaus narių iniciatyva. V. Lukono nuotr., 2004 m.

¹ Lietuvos partizanų ŽEMAIČIŲ APYGARDA (1945–1953 m.), Vilnius: Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos ypačių archyvas, 2010, p. 29–30.

² Lietuvos valstybės istorijos archyvo (LVIA) dokumentuose ir tėvo, ir sūnaus pavardė įrašyta Jankauskis.

³ [interaktyvus], in: <https://www.geni.com/people/Jonas-Jankauskas/600000024265128723>, [žiūrėta 2023 03 28].

⁴ Lietuvos centrinis valstybės archyvas (LCVA).